

Pirkanmaan hyvinvointialue
PL 272, 33101 Tampere
nuorisovaltuusto@pirha.fi
pirha.fi

Lausunto
9.11.2023

Pirkanmaan hyvinvointialueen nuorisovaltuuston lausunto hyvinvointialueen alueellisesta opiskeluhoitosuunnitelmasta

Johdanto

Pirkanmaan hyvinvointialueen nuorisovaltuusto on kokouksessaan 9.11.2023 käsitellyt hyvinvointialueen alueellista hyvinvointikertomusta ja -suunnitelmaa vuosille 2023–2026 sekä muita siihen liittyviä asiakirjoja. Keskitymme tässä lausunnossa hyvinvointialueen alueelliseen opiskeluhoitosuunnitelmaan ja lausomme siitä seuraavaa:

Suunnitelman tavoitteissa listataan monta toiminnan kannalta olennaista tavoitetta. Nuorisovaltuusto korostaa, että lähipalveluperiaate sisältäisi parhaimmillaan myös läheisyysperiaatteen eli riittävien ja toimivien tilojen käytöstä voitaisiin päättää mahdollisimman lähellä palveluiden käyttäjiä. Myös lähijohtamisella on suuri merkitys ja se pitäisi myös suunnitelmassa huomioida.

Yksityiskohtaiset perustelut

Yksilöllisten hyvinvointia edistävien valintojen mahdollistaminen

Yhteisöllisyyden vahvistaminen ja lisääminen kouluissa on tärkeä päämäärä. Kuitenkin on syytä huomata se, että useat koulut ovat todennäköisesti jo jossain vaiheessa pyrkineet tähän, mutta valitettavasti osa oppilaitoksista siinä epäonnistuu. On olennaista, että tällainen mahdollinen laatukäsikirja olisi helpposti sovellettavissa, ottaen huomioon kunkin koulun erityispiirteet, koko, oppilaiden erilaisuus ja huomioidava, että suunnitelmat eivät välttämättä onnistu.

Resurssien lisääminen ja niiden saatavuus on myös äärimmäisen tärkeää. Leikkauksia ei saisi tehdä kouluista, opiskeluista sekä opiskeluterveydenhuollosta, vaan pyrkiä maksimoimaan resurssit.

Yhteinen poissaolojen puuttumisen mallin suunnittelussa on otettava huomioon, että jokainen koulu on erilainen, ja mallin on pystyttävä käsittelemään erilaisia mahdollisia skenaarioita. On myös tärkeää muistaa, että oppilaat lähtevät eri lähtökohdista ja heillä on omat haasteensa.

Muilta osin tavoitteet ja toimenpiteet vaikuttavat hyviltä, mutta käytännön esimerkit ja toimitukset suunnitelmat ovat tarpeen. Monet tavoitteista ja toimenpiteistä ovat ilman konkreettista mallia, jolla olisi suuri todennäköisyys tavoittaa haluttuja tuloksia.

Liikkumisen ja aktiivisuuden edistäminen

Koulupäivän liikunnallistaminen ja arkiliikunnan merkityksen korostaminen on ollut jo pitkään keskustelun aiheena. Miten voisimme saada aikaan todellisia muutoksia ja kannustaa aktiivisempaan elämäntapaan? Kannustustoimia on nähty jo pitkään, varsinaisia muutoksia liikkumistottumuksissa ei ole tapahtunut juuri ollenkaan. Tarvetta olisi uudelleenlaisille lähestymistavoille tai kannustimille, sillä nykyiset eivät merkittävästi ole tilannetta muuttaneet. Lähtökohtaisesti on tärkeää lisätä aktiivisuutta ja liikkumista sekä edistää arki-liikuntaa.

Nuorten ohjaaminen erilaisten harrastusmahdollisuuksien ja kulttuuritarjonnan pariin on äärimmäisen tärkeää. Usein harrastusten parissa nuoret saavat uusia ystävyys-suhteita ja kokevat yhteisöllisyyttä. Yhdessä liikkuminen ja harrastaminen tekevät aktiviteeteista miellyttävämpiä.

Koulupäivän liikunnallistamisessa on myös tärkeää huomioida, että liikunnan integroiminen koulupäivään ei saa millään tavoin heikentää opetusta tai vähentää oppituntien määrää. Liian toiminnallisessa oppitunnissa on riskinä, että kaikki oppiaineen aiheet eivät ehdi tulla käsitellyksi, ja oppilaille voi jäädä suurempi taakka omatoimiseen opiskeluun jäljelle jääneistä asioista.

Mielen hyvinvoinnin edistäminen ja tukeminen

On erittäin tärkeää lisätä IPC:n käyttöä, ja samoin on tärkeää laajentaa muiden mielenterveyttä tukevien menetelmien saatavuutta. Koulu voi olla monelle stressaava kokemus, ja sen lisäksi nuorilla voi olla muitakin haasteita. Siksi on tärkeää, että mielenterveyttä tukevia resursseja ja menetelmiä on helposti saatavilla kaikille, vaikka vakavaa ongelmaa ei olisikaan, jotta ennaltaehkäisy hoituisi helposti ja tehokkaasti.

Tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistaminen on ehdottoman tärkeää. Monella on vaikeuksia näiden taitojen kanssa, ja yleisesti ottaen ne ovat elämän eri vaiheissa äärimmäisen tärkeitä. Jos nämä taidot oppii jo nuorena, niistä on valtavasti hyötyä tulevaisuudessa, esimerkiksi työpaikoilla ja niin edelleen.

Opiskeluhoitopalveluiden järjestäminen

Nykypäivän ongelma on osaajien puute, joka heijastuu varsin voimakkaasti juuri opiskeluhoitopalveluiden mielenterveyspuolen palveluihin, kuten koulupsykologien saatavuuden ongelmana. Ongelma on hyvä tiedostaa, sekä on erinomaista että palvelua ostetaan, jotta saadaan turvattua mielenterveyspalveluihin pääsy. On kuitenkin tärkeää tavoitella oman palvelun tuottamista, joka suunnitelmaan onkin kirjattu.

Yhteisöllinen opiskeluhoito

Yhteisöllisyyden kehittäminen tukee vahvasti opiskeluhyvinvointia ja siihen panostaminen on myös panostus niin opiskelijoiden kuin henkilökunnan työssäjaksamiseen. Yhteisöllisen opiskeluhoitoon kehittäminen tukee myös nuorten arkea sekä jaksamista.

Palvelulupaus, palvelun tavoitteet ja toimintaperiaatteet

Suunnitelmaan kirjattu lupaus yhdenvertaisista palveluista on hyvä, mutta lupaukseen voisi sisällyttää myös kouluterveydenhuollon matalan kynnyksen palveluiden jonojen minimoimisen. Nuoret kokevat kouluterveydenhuollon palvelut vaikeasti saavutettaviksi, koska etenkin mielenterveyspalveluihin pääseminen kestää hyvin kauan pitkien jonojen takia. Tämä olisi tärkeää sekä suunnitelmaan kirjatun tavoitteen, eli kasvun, kehityksen ja perheiden hyvinvoinnin turvaamisen, että toimintaperiaatteiden toteutumisen kannalta.

Palveluiden järjestämisen tapa

Nuorisovaltuusto korostaa kouluterveydenhuollon saatavuuden mahdollistamista myös laajemmin virka-aikojen ulkopuolella. Lisäksi materiaaliin pohjautuen nousee esiin huoli palveluiden aidosta saavutettavuudesta sekä asiakaskontaktista. Kouluterveydenhuollon palveluiden on oltava ensisijaisesti lähipalvelua: etävastaanotto ei ole aito lähipalvelu. Palveluiden on sijaittava niiden saavutettavuuden sekä monitulkintaisuuden välttämiseksi yksinomaan oppilaitosten tiloissa.

Oletusarvona on oltava ilman erillistä tarvetta korostaa sitä, että opiskeluterveydenhuollon palveluihin pääsee muulloinkin kuin pakollisten vuositarkastusten yhteydessä ilman ajanvarausta. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa (1287/2013) todetaan yksiselitteisesti, että lähtökohtana tulee olla oppilaitoksen tiloissa tarjottavat palvelut. Tämän on oltava lähtökohta palveluiden järjestämisessä. Saman lain 17 §:ssä todetaan myös, että "Terveystieteiden työntekijän työaika koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa on järjestettävä siten, että opiskelija voi tarvittaessa päästä terveystieteiden vastaanotolle myös ilman ajanvarausta." Suunnitelma on nuorisovaltuuston tulkinnan mukaan tämän lainkohdan kanssa ristiriidassa. Nuorisovaltuusto vaatii, että hyvinvointialue mahdollistaa jokaisena arkipäivänä jokaiselle oppilaalle ja opiskelijalle riittävän lähipalvelun oppilaitoksessa myös ilman ajanvarausta. Vähennetään terveystieteiden koulutuspäiviä ja lisätään käytännön työtä, jotta jonoja saadaan purettua sekä palvelua tosiasiallisesti tarjottua.

Nuorisovaltuusto katsoo myös, että kirjaus palveluiden tarjoamisesta keskitetyssä toimipisteessä on ristiriidassa lähipalveluperiaatteen kanssa. Palvelua tulee saada aina lähtökohtaisesti oman oppilaitoksen tiloissa. Periaate ryhmäkäyntien hyödyntämisestä opiskeluterveydenhuollossa on hyvä, mutta yksilön oikeus yksityisyyteen sekä yksilölliseen palveluun on silti mahdollistettava joka tapauksessa.

Psykologi- ja kuraattoripalveluita tulee tarjota mahdollisuuksien mukaan myös virka-aikojen ulkopuolella erityisesti suurissa oppilaitoksissa. Psykologille sekä kuraattorille pääsy myös ilman ajanvarausta on turvattu, koska välillä palveluntarve saattaa syntyä hyvinkin nopeasti niin, että palvelua saattaa tarvita jo vaikka saman tai seuraavan päivän aikana. Palvelut on järjestettävä oppilaitoksien kanssa samassa rakennuksessa. Lisäksi yhteistyötä yksityisen ja kolmannen sektorin kanssa on lisättävä mm. walk-in-vastaanottojen osalta. Näistä palveluista tiedottamista on myös lisättävä sekä niiden saavutettavuutta huomattavasti parannettava.

Hoitotakuu opiskeluterveydenhuollon sairaanhoidossa

Hoidon saaminen oikea-aikaisesti tarpeen vaatiessa on jokaisen oikeus. Kuten mainittua, hoitotakuun 14 vuorokauden palveluajan toteutumista on seurattu hyvin vaihtelevasti. Opiskeluterveydenhuollon palvelujen piirissä olevan opiskelijan toivoisi saavan palvelua oman oppilaitoksen opiskeluhuollosta nykyistä paremmin, sillä usein koululääkärin palvelut ovat saatavilla vain joinakin päivinä viikosta.

Hoitoon hakeutumisen ja sen saannin nopeuttamisen kannalta tärkeää olisi palveluiden oikea-aikainen saatavuus. Tätä edesauttaisi yhtenäiset käytännöt yhteydenottoihin koko hyvinvointialueelle. Nykyinen käytäntö sisältää vaihtelua aina puhelinajanvarauksesta sähköisiin opiskeluterveydenhuollon varausjärjestelmiin. Nuoren mahdollisuus vaikuttaa saamansa palvelun aikaan ja yksikköön, jossa palvelu järjestetään, tukee matalan kynnyksen palvelujen saavutettavuutta.

Seksuaaliterveys- sekä mielenterveys- ja päihdepalvelut opiskeluterveydenhuollossa

Mielenterveys- ja päihdepalveluissa tärkeää on palvelun sujuvuus ja palvelun piiriin pääsemisen nopeus. Yleensä nuoret, jotka näitä palveluita tarvitsevat akuutisti, ovat myös nuoria, joita ei helposti tavoiteta. Jotta palvelu pysyy nuorien ulottuvissa, täytyy palvelun tuoda nuorille, ettei vain kävisi niin, että palvelun saaminen on nuoren omalla vastuulla. Juuri näistä syistä on erittäin tärkeää, että opiskeluhuolto panostaisi yhä enemmän ennaltaehkäiseviin palveluihin. Tähän tavoitteeseen pääsemiseksi nuorisovaltuusto esittää mielenterveystarkastuksien käyttöönottoa pirkanmaalaisissa oppilaitoksissa, jotka voisivat helpottaa nuoren saamista palvelun piiriin.

Moni pirkanmaalainen nuori on erittäin riippuvainen opiskeluhuollosta saatavasta neuvonannosta, kun nuori hakee apua omaan seksuaaliterveyteen liittyvissä asioissa. Tämän takia onkin ensisijaisen tärkeää ylläpitää näitä olemassa olevia palveluita. Pirkanmaalla tulisi säilyttää ilmainen ehkäisy, jonka mainostamista pitäisi lisätä opiskeluhuollossa.

On tärkeää, että Pirkanmaalla edistetään ehkäisevän päihdetyön roolia, etenkin lisäämällä rahoitusta tähän osa-alueeseen opiskeluhuollossa. Päihdetyön roolin merkitys on vastannut merkittävästi opiskelijoilla, mutta kysyntään ei ole tarvittavaa määrää resursseja. Päihteiden käyttö on lisääntynyt, mutta päihdepalveluiden piiriin ei löydä moni nuori. Olisi tarvittavaa, että päihdetyön resurssien lisäämisen lisäksi jalkautettaisiin toimintaa mahdollisimman laajaksi, jotta nuori ei eksyisi pois palveluilta.

Yhdyspintatyö

Nuorisovaltuusto korostaa oppilas- ja opiskelijakuntien toimintamallien sekä -edellytysten yhtenäistämisen tärkeyttä Pirkanmaan laajuisesti, jotta niillä on aito mahdollisuus vaikuttaa koulun toimintaan sekä koko kunnan laajuisesti perus- ja toisen asteen koulutuksen kehittämiseen yhdessä nuorisovaltuustojen kanssa. Mm. seurakuntien kanssa tehtävä yhteistyö edistää oppilaitosten yhteisöllisyyttä. Nuorisovaltuusto esittää yhtenäisiä käytäntöjä oppilas- ja opiskelijakuntien sekä vanhempainyhdistysten edustajista yhteisöllisen opiskeluhuollon ryhmissä (OHR:issä).

Opiskeluterveydenhuollon järjestämisvastuun ollessa pääpiirteissään hyvinvointialueella, täytyy yhteistyötä tehdä myös oppilaitoksen kanssa toimivan palvelun turvaamiseksi. Päätöksenteon kannalta toivottavaa olisi, että opiskeluhuollon yhteydessä säilytettäisiin jonkinlainen läheisyysperiaate. Mahdollisimman alhaisella tasolla eli vaikkapa koulun sisälle tehtävä yhteistyö tai kunnan sivistyspalveluiden kanssa tehtävä suunnittelu opiskeluhuollon toteutuksesta tukee yhteistyörakenteiden muodostumista toimiviksi.

Joissakin kouluissa opiskelijakunnalla on edustajuus esimerkiksi opiskelijakunnan hallituksen kautta koulun opiskeluhuollon yhteistyöryhmässä kuten myös vastaava edustaja vanhempainyhdistyksellä. Osallistumismahdollisuus opiskeluhuollon yhteistyöryhmiin tulee pitää mukana edelleen hyvinvointialueen tultua, sillä sen potentiaali keskustelukanavana voi olla tärkeää yhteisöllisyyden kannalta ja tarjoaa opiskelijoille mahdollisuuden olla kartalla opiskeluhuollon palveluiden tilanteesta.

Isompia kuntakohtaisia kokonaisuuksia käsiteltäessä tulisi kuulla nykyistä enemmän kuntien nuorisovaltuustoja, sillä he pystyvät lausunnoissaan antamaan moninaisemman näkemyksen hoidonsaatavuudesta kuin jo hoitoon päässeet palautekanavien kautta todennäköisesti antavat.

Materiaalissa nostetaan esille opiskeluhuollon asiantuntijatiimin konsultaatiomahdollisuus opetushenkilöstön kanssa, mikä edellyttää toimivia yhteistyörakenteita koulun sisällä. Kuitenkin käytännössä henkilöstön vaihtuvuus asettaa haasteita olla perillä jokaisen hoitoa tarvitsevan elämäntilanteesta. Epäselväksi jää, miten Pirkanmaan malli eroaa muilla hyvinvointialueilla käytössä olevista konsultointimalleista.

Henkilöstömitoitukset opiskeluhuollossa

On ensiarvoisen tärkeää arvioida koulukohtaista tarvetta. Esimerkiksi joissain kouluissa voi olla suurempi tarve opiskeluterveydenhuollon henkilöstölle. Lisäksi on tärkeää varmistaa, että mahdolliset ruuhkatilanteet hoidetaan niin, että ruuhkia ei pääse syntymään. Apua tarvitsevan tulisi saada sitä erittäin helposti eikä niin, että kun tarve on suuri, apua ei ole saatavilla. Tällainen tilanne voisi pahentaa nuoren ongelmia ja tilannetta, ja lisäksi tunnetta siitä, että apua ei ole saatavilla ja että hän on oman onnensa nojassa.

Suunnitelmassa unohdetaan lisäksi täysin kouluterveydenhoitajien sekä psykiatristen sairaanhoitajien merkitys opiskeluhuollon toiminnassa. Nuorisovaltuusto haluaa kiinnittää huomiota siihen, että opiskeluhuolto on kokonaisuus, joka muodostuu sosiaalipalveluista, terveyspalveluista sekä erityisen tuen palveluista ja ne kaikki ovat yhtä tärkeitä toiminnan tehokkuuden kannalta.

Yhteenveto

Suunnitelman toteutumisesta on informoitava nuorisovaltuustoa sekä koulutuksen järjestäjiä lukukausittain sekä laajemmalla raportilla kahden vuoden välein. Lisäksi oppilas- ja opiskelijakuntia on tiedotettava suunnitelman etenemisestä oppilaitoksittain riittävällä aikavälillä.

Nuorisovaltuusto toivoo, että asian jatkovalmistelussa otetaan huomioon lausunnossa esille nostetut kohdat ja kiittää mahdollisuudesta saada lausua alueellisesta opiskeluhuoltosuunnitelmasta.

Lausunto on käsitelty ja hyväksytty nuorisovaltuuston kokouksessa 9.11.2023.

Nuorisovaltuuston puolesta,

Eetu Hukkanen

Pirkanmaan hyvinvointialueen nuorisovaltuuston puheenjohtaja

Elsa Nisula

Pirkanmaan hyvinvointialueen nuorisovaltuuston 1. varapuheenjohtaja

Zahra Shaker

Pirkanmaan hyvinvointialueen nuorisovaltuuston 3. varapuheenjohtaja

Aarre Hytönen

Pirkanmaan hyvinvointialueen nuorisovaltuuston jäsen